

Larysa Vakhnina

National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1030-7140>

Пам'яті польської україністки Ельжбети Вишневської (1931–2024)

22 лютого 2024 року не стало відомої польської літературознавиці, славістки та україністки, професорки, докторки габілітованої Ельжбети Вишневської.

Ельжбета Вишневська народилася 18 січня 1931 р. у Радзивілліві Мазовецькому, Мазовецького воєводства, Польща. 1955 р. закінчила філологічний факультет Варшавського університету, де однією з перших почала вивчати українську мову та літературу. Доктор філології (1970). Працювала у Польсько-радянському інституті (1955–1975 рр.). У 1975–1977 рр. – наукова секретарка часопису „*Slavia Orientalis*”. У 1988–1991 рр. – професорка Інституту славістики ПАН. Від 1991 року продовжує працювати на факультеті полоністики Вищої гуманітарної школи в м. Пултуськ.

У сфері наукових інтересів дослідниці – польсько-українські літературні взаємини другої половини XIX – початку XX ст., творчість Михайла Коцюбинського, Василя Стефаника, Івана Франка в компаративному аналізі з тогочасною польською та європейською культурною спадщиною та новітніми явищами та процесами. Одна з перших її наукових публікацій „*Iwan Franko jako tłumacz Mickiewicza*” (Варшава, 1958) була присвячена українським перекладам Івана Франка творів Адама Міцкевича.

Українську літературу вчена завжди розглядала як європейську цивілізаційну складову. Її книжка про Стефаника „*Wasyl*

Stefanyk w obliczu Młodej Polski” (Wrocław, 1986) не вкладалася в канони колишнього радянського літературознавства, адже український письменник розглядався в контексті діяльності Молодої Польщі, у зв’язках зі Станіславом Пшибишевським та іншими польськими діячами літератури та мистецтва. Книжка Ельжбети Вишневської про Василя Стефаника була високо оцінена. Федір Погребенник відзначив її ґрунтовність і новаторство. Ця робота стала основою для надання Ельжбеті Вишневській звання докторки габілітованої.

Слід відзначити, що ще на початку свого наукового шляху Ельжбета Вишневська співпрацювала з багатьма польськими українцями, українсько-культурними товариствами та друкованими виданнями, такими як „Наше слово”, „Наша культура” та „Український календар”, де публікувала свої статті й дописи під ще дівочим прізвищем Ельжбета Анчевська. Вона підтримувала контакт з Антіном Середницьким, Флоріаном Неуважним, Василем Назаруком, Маріаном Юрковським, Маріаном Якубцем, Степаном Заброварним, Стефаном Козаком. Автором статті про неї в „Енциклопедії сучасної України” був відомий український громадський діяч у Польщі, професор Степан Заброварний.

Польська науковиця впродовж багатьох років приїздила в Україну, де працювала в архіві Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка, у Науковій бібліотеці України імені В. Вернадського, у Бібліотеці імені В. Стефаника у Львові. Чимало матеріалів, віднайдених саме в українських архівних та бібліотечних джерелах, було оприлюднено в її публікаціях. Надзвичайно плідною була її співпраця з Інститутом літератури імені Т. Г. Шевченка, Інститутом мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України, Чернігівським літературно-меморіальним музеєм Михайла Коцюбинського. Дослідниця також брала участь у міжнародних наукових конференціях, обміні публікаціями, спільних проектах.

У колі її колег та друзів був цілий ряд відомих українських науковців: літературознавці Сергій Зубков, Григорій Вервес, Федір Погребенник, Валерія Ведіна, Юлія Булаховська, Микола

Жулинський, Ростислав Радишевський, Валентина Соболевська, мистецтвознавець Олександр Костюк, Олександр Федорук, Богдан Сюта, фольклористи – Вікторія Юзвенко, Лариса Вахніна, Валентина Головатюк, Ярослава Конєва. Залишився портрет Ельжбети Вишневської, який намалювала Ярослава Конєва. Він експонувався на персональній виставці картин Ярослави Конєвої у слов'янській книгарні у Варшаві.

У затишному варшавському помешканні пані Ельжбети на вулиці Барбари, яке завжди було відкрите для колег з України, точилися наукові дискусії про літературознавство, про польсько-українські культурні взаємини, про майбутнє України та Польщі. Це була надзвичайно творча та позитивна атмосфера, яка об'єднувала обидва народи. Українські науковці, перебуваючи в Польщі, вважали своїм обов'язком зустрітися з пані Ельжбетою та її чоловіком, відомим спеціалістом з телекомунікацій та зв'язку, які завжди щиро раділи гостям та кожній звісточці з України.

До останніх днів життя в її серці залишалися спогади про Київ та Львів, її пам'ять зберігала унікальні спогади, які, на жаль, не вдалося зафіксувати. Вона з інтересом стежила за новинками польської та української літератури, зокрема за творчістю Ольги Токарчук.

Російська агресія проти України зранила серце Ельжбети Вишневської. Усі її думки були спрямовані до українських друзів у Києві. Щодня вона слухала новини і вірила в незалежну відроджену Україну.

Натхненний, оптимістичний та позитивний образ професора Ельжбети Вишневської завжди залишиться з нами. Праці ж дослідниці слугуватимуть новим поколінням україністів у Польщі.

Щире співчуття її дочці та онучці, близьким, друзям та колегам.